

Robert Wise

Guillem Fiol Pons

Ultimátum a la tierra.

Una vegada s'ha acabat la temporada estiuenca, esper que els lectors de la nostra revista hagueu pogut recarregar les piles cinematogràfiques i seguiu disposats a gaudir del cinema, en les seves moltes i variades manifestacions. Una temporada que, per cert, almenys pel que fa a les estrenes a sales comercials, ens ha deixat a les seves acaballes productes interessants, des de *United 93* a *La joven del agua*, *Alatriste* o la darrera del menyspreat injustament Michael Mann, *Corrupción en Miami*.

Per a començar el nou curs, el Centre de Cultura de Sa Nostra ha previst per a les properes setmanes un cicle dedicat al cineasta Robert Wise, mort recentment, polifacètic com tants altres treballadors de la indústria de Hollywood, que va ser capaç de fer-se càrrec amb sobrada solvència de films vinculats al drama, el musical, la ciència-ficció o el terror. De tota aquesta producció, Wise va quedar en el record de molts aficionats al cinema gràcies principalment a dos dels millors musicals dels anys 60 i, per què no, de tots els temps, *West Side story* (1961, dirigida en col·laboració amb el coreògraf Jerome Robbins) i *Somriures i llàgrimes* (*The sound of music*, 1965). No és la finalitat d'aquest article comentar àmpliament aquests dos films prou coneguts per la gran majoria, però sí que voldria tenir present que per aconseguir un bon musical no és

suficient amb disposar d'una bona partitura de base; i si no, només ens hem de remetre a les mediocritats aconseguides per Walter Lang amb títols com *Luces de candilejas* (*There's no business like show business*, 1954) o *El rey y yo* (*The king and I*, 1956). Alguna cosa degué aportar Wise a dos títols que aconseguiren un majúscul èxit popular i de crítica, tot i que un té la sensació que aquesta sempre ha considerat millor el film ambientat a Nova York que el de la família Trapp, potser per la mania de sempre creure que té més interès el tràgic que l'afable (espero algun dia saber per què, però de moment desconec la raó). Sigui com sigui, centrem la nostra atenció sobre tres de les pel·lícules que es projectaran al cicle: *Ultimátum a la Tierra* (*The day the Earth stood still*, 1951), *Apuesta contra el mañana* (*Odds against tomorrow*, 1959) i *The haunting: La mansión encantada* (*The haunting*, 1963).

Ultimátum a la Tierra és considerat tot un clàssic de la ciència-ficció, un dels nombrosos que dins aquest gènere va produir el Hollywood dels anys 50, tan propens a veure amenaces dins i fora del país (citem també en aquest sentit *La invasión de los ladrones de cuerpos* [*Invasion of body snatchers*, 1956], dirigida per un altre director prou polifacètic, Don Siegel). Narra la arribada d'un "platillo volante" al bell mig de Washington, i cito la

nomenclatura castellana tradicional pels OVNIS perquè, si s'hi fixen, la nau ve a ser com un plat gegant posat a l'inrevés; de la nau surten un home i un letal robot que ja de tot d'una se les tindran amb el desconfiat exèrcit nord-americà. L'argument tindrà molt a veure amb el pànic justificat al mal ús de l'energia atòmica, un conflicte que hem de recordar que seguim tenint en els nostres dies, tot i les experiències passades que de res serveixen a aquest animal anomenat home. En el fons, *Ultimátum a la Tierra* és, com era freqüent aleshores, un film de ciència-ficció que desprèn advertències sobre situacions conflictives contemporànies i que va molt més enllà de presentar naus espacials i robots, el disseny del qual, tot sigui dit, és probablement el punt on el film ha notat més els efectes de l'envel·liment, resultant avui molt poc creïble la presència d'un actor enfundat en una disfressa d'aparença metàl·lica. És l'únic punt fosc d'un film que interessa des del primer moment i que el mateix caire polifacètic de Wise que ja he citat li permet arrossegar en determinats moments des de la ciència-ficció al cinema d'intriga. És curiosa l'empremta deixada per aquest film en la cultura visual posterior, que va des de la plasmació de plans aïllats de diferents i identificables regions del món (Londres, Moscou, París) per demostrar que, tot i que el nucli de l'acció passí als Estats Units, el conflicte afecta tot el planeta, el que ens fa recordar la mateixa solució adoptada a pel·lícules catastrofistes com la nefasta *Armageddon* (Michael Bay, 1998). Com a curiositat final, voldria recordar també l'empremta deixada sobre els seguidors del gènere, com va ser una bona mostra el programa que va dedicar fa uns anys Àlex Gorina a la ciència-ficció i el cinema fantàstic a Televisió de Catalunya, titulat *Klaatu-Barada-Nikto*, tres paraules de gran transcendència en el desenllaç de *Ultimátum a la Tierra*.

El segon dels films a comentar és *Apuesta contra el mañana*, que crec recordar que no va conèixer estrena comercial a les sales del nostre censurat país d'aleshores. Desvinculat de qualsevol gran estudi, es tracta d'una producció del mateix Robert Wise relativament independent. Dic "relativament" perquè sóc molt cautelós a l'hora d'utilitzar en plenitud aquest terme tan ambigu de "cinema independent" i no podem oblidar que la pel·lícula en qüestió té un repartiment format per Harry Belafonte, Robert Ryan, Shelley Winters i Gloria Graham, cap d'ells estrelles de primer nivell, però sí actors molt populars i presents a altres pel·lícules de gran qualitat totalment controlades per alguna de les "majors". En aquesta ocasió, Wise afronta el repte de realitzar una obra que pertany a aquell subgènere que anomenaríem "d'atracs perfectes", amb un rerafons molt compromès amb la realitat social de l'Amèrica del moment. Robert Ryan, un dels grans actors de l'època i sempre molt còmode en papers foscos, és un individu que té antecedents violents, que no suporta les persones de raça negra (i li toca treballar amb Belafonte) i que viu en parella amb el per-

sonatge de Shelley Winters, que més que la seva amant sembla en molts moments la seva mare, per la manera com el tracta i algunes converses que mantenen. Pel seu costat, el personatge de Belafonte es troba separat de la seva dona i té greus problemes amb la màfia local, el que l'obliga a acceptar el robatori proposat per Burke, un antic policia diabòlicament interpretat per Ed Begley. La història ofereix un retrat molt complex dels personatges principals, les accions dels quals transcorren a la ciutat de Nova York i els seus voltants; paradoxalment, moltes de les escenes on apareixen personatges tèrbols tenen lloc a un lluminós Central Park, bellament fotografiat (no caiguem en l'error de pensar que només el gran Woody Allen ha sabut treure profit dels escenaris aportats per la polièdrica ciutat dels gratacels). La direcció de Wise és molt dura (per exemple, l'escena final), deixa molt poc espai per a la dolçor, que es limita pràcticament a les escenes que Belafonte comparteix amb la seva filla; fins i tot està absent en escenes de caire íntim, com la que Ryan manté amb Helen, la seva veïna casada, que, tot i la sensualitat de Gloria Graham, desprèn més dramatisme que altra cosa. A més, Wise també es permet el luxe d'oferir algun símbol premonitori

La mansión encantada.

Robert Wise.

subtil però intel·ligent, com és el del globus que porta Belafonte a la mà que acaba rebenat, com els seus plans.

Per acabar, ocupem-nos durant unes línies de *The haunting*, un altre film que no fou gaire difós al nostre país, que va conèixer un "remake" fa un parell d'anys, d'identíc títol, dirigit pel poc eficaç Jan de Bont i protagonitzat per Lili Taylor i Catherine Zeta-Jones, que va passar amb molta més pena que glòria i que basava tot el seu suposat encant en els efectes especials, tot i contar amb aquestes dues solvents actrius. L'oferta del film de Wise, també productor però en aquest cas dins el marc de la Metro-Goldwyn-Mayer, era bastant diferent. A partir d'una típica història de "casa embruixada", que fa tant temps que circulen en cultures diverses i que han abundat en la literatura i el cinema, novament és l'interès pels personatges (sobretot per la protagonista, una excel·lent Julie Harris) és el que predomina. No obstant, és fa evident que Wise sap perfectament quin gènere està treballant, i du a terme la posada en escena més efectista de les tres que hem comentat, on abunden els moviments de càmera, els muntatges ràpids i els angles estranys, aprofitant al màxim la càrrega terrorífica de la casa on té lloc la història, així com també dels seus elements decoratius (escultures, representacions monstruoses, miralls, escales). Cronològicament és el darrer dels films comentats i, tot i que tots tres assoleixen un gran nivell, possiblement sigui aquest últim el que demostra el major domini del llenguatge cinematogràfic i tots els seus recursos, per aconseguir un resultat final complex i, al mateix temps, molt divertit, combinació de gran mèrit que no sempre es sap incorporar en una mateixa pel·lícula. ■

Apuesta
contra el
mañana.

